

ВПРОВАДЖЕННЯ ЕФЕКТИВНИХ МЕТОДІВ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ-ДИЗАЙНЕРІВ ТЕХНІЧНОГО ВНЗ В РАМКАХ КУРСУ «КОЛЬОРОЗНАВСТВО»

Ритова Т.В., ст. викладач каф. дизайну, **Довгань С.М.**, ст. викладач
каф. дизайну, **Миргородська Н.В.**, асистент каф. дизайну
Херсонський національний технічний університет

Анотація. Дана стаття розглядає можливості втілення сучасних методів викладання кольорознавства на даному етапі розвитку педагогічної науки, характеризується активізацією вивчення питань взаємодії і взаємозалежності навчального і творчого процесів. При цьому упор робиться в основному на такі дисципліни, як рисунок, живопис, композицію (що само по собі дуже важливо), і мало дослідженою залишається до цих пір методика викладання кольорознавства, з яким професійний дизайнер стикається в практичній діяльності.

Ключові слова: дизайн, кольорознавство, метод, колір, форма, композиція.

Аннотация. Ритова Т.В., Довгань С.Н., Миргородская Н.В. Внедрение эффективных методов подготовки студентов-дизайнеров технического вуза

в рамках курсу «Цветоведение». Данная статья рассматривает возможности воплощения современных методов преподавания цветоведения на данном этапе развития педагогической науки, характеризуется активизацией изучения вопросов взаимодействия и взаимозависимости учебного и творческого процессов. При этом упор делается в основном на такие дисциплины, как рисунок, живопись, композицию (что само по себе очень важно), и мало исследованной остается до сих пор методика преподавания цветоведения, с которым профессиональный дизайнер сталкивается в практической деятельности.

Ключевые слова: дизайн, цветоведение, метод, цвет, форма, композиция.

The summary. Rytova T.V., Dovgan S.M., Mirgorodckaya N.V. Introduction of effective methods of preparation of students-designers of technical institute of higher within the framework of the «Tsvetovedenie courses». This article examines possibilities of embodiment of the modern methods of teaching of colours on this stage of development of pedagogical science, and it is characterized activation of co-operation and interdependence of educational and creative processes. The support is mainly done on the sciences such as picture, painting, composition (that it is very important in itself), and a method of teaching of the colours is very little investigated until now, with which a professional designer clashes in practical activity little.

Keywords: design, teaching of colours, method, colour, form, composition

Постановка проблеми. Аналіз науково-педагогічних розробок, пов'язаних з проблемами розвитку творчих здібностей, свідчить про те, що з проблеми, яка нас цікавить, практично не має науково-педагогічних розробок, але є ще багато не вирішених питань теоретичного і практичного характеру підготовки дизайнерів різних напрямків за спеціалізаціями. Не всі студенти однаковою мірою опановують техніку виконання колористичних композицій: багато що залежить від здібностей і стану їх розвитку.

Залучення майбутніх студентів-дизайнерів до оволодіння мистецтвом колористики сприяє розвитку їх творчих здібностей, розкриває перед ними багатства культури народу, знайомить з художніми традиціями, розвиває відчуття краси і образність мислення.

Тому стає необхідним коригування програм навчання у відповідності з сучасними вимогами в рамках болонського процесу. У комплексі загальноосвітніх проблем, пов'язаних безпосередньо з художньою підготовкою кадрів, найбільш актуальними є ті, які закладають основи професійної майстерності. Досягнення сучасної педагогічної науки і мистецтвознавства, реалізація нового соціального замовлення на формування різносторонньо розвиненої творчої особи висувають нові вимоги до процесу викладання мистецтва кольорсприйняття і кольоровідтворювання. Розвиток творчих здібностей на заняттях з кольорознавства може ефективно здійснитися за наявності експериментально проведеної системи вчення, яка включає: цілі і завдання, зміст навчального предмету; принципи і форми, методи і прийоми вчення, виховання і розвитку творчих здібностей графіків, інтер'єрщиків, модельєрів диференційовано; засоби забезпечення навчально-виховних і розвиваючих процесів; методику вчення .

Аналіз останніх досліджень. Пошуки основних закономірностей розвитку методів вчення говорять про прагнення учених розглядати проблему творчості як педагогічну. Згідно з матеріалами 8 електронної наукової конференції ХДАДМ «Теорія та практика матеріально-художньої культури» 2006 р., де висвітлюється питання проблемного викладання спеціальних предметів на спеціальності «Дизайн» та містяться вказівки на необхідність вдосконалення методики викладання, зокрема автора Дмитришиної Г.Н. з курсу кольорознавство та автора статті Черкесової І.Г. у збірнику матеріалів «Дизайн-освіта 2008» Всеукраїнської науково-методичної конференції. В умовах відсутності спеціальних досліджень щодо питань вивчення курсу кольорознавства диференційовано на спеціальностях графічний дизайн, дизайн інтер'єру і середовища, дизайн інтер'єру і обладнання, дизайн костюма в практиці підготовки наголошується тенденція стихійного, одноманітного, безсистемного підходу до вивчення і оволодіння методами створення колірних гармоній.

Мета дослідження. Образотворче мистецтво нашого часу є хаотичною сумішшю всіляких стилів, напрямів і просто індивідуальних манер. Суспільство надає художникові повну свободу вибору дороги, завдань і методів. На цьому фоні виникає проблема художньої освіти: чому і як навчати студентів спеціальностей художнього напрямку? Зокрема, як вселити йому вірні поняття про колір, допомогти в опануванні цього найважливішого засобу образотворчого мистецтва всіх жанрів і спеціалізацій? Перераховуючи риси характеру студентів, які повинні як би підкріпити кардинальну для дизайн-спеціалізації властивість креативності: сприйнятливий інтерес до світу мов, до його різноманіття і єдності; тямущість, здібність до узагальнення зрозумілого; автономність, незалежність характеру; здібність до спілкування з широким колом людей і не лише в особистому, мовному контакті, але і за допомогою письмових текстів, малюнків, схем, креслень і т. п.; схильність до аналітичної і дослідницької роботи; дисциплінованість, наполегливість, старанність; готовність ставити і вирішувати проблеми, ментальна активність; уміння планувати свою діяльність; здатність критично оцінювати її результати; критичність по відношенню до проектів і виробів, виконаних іншими; здатність самоствердження, честолюбство, уміння переконувати; відчуття відповідальності перед суспільством за справу, яку виконуєш. Виявлення і зміцнення всіх цих якостей – виховне завдання, прийнятне для наших освітніх закладів, що спеціалізуються в області дизайну. Але як формувати такого фахівця, чому слід вчити його?

Стаття виконана за планом НДР Херсонського національного технічного університету.

Викладення матеріалу. Призначення курсу «Кольорознавство» полягає в тому, що студенти після його вивчення зможуть вирішувати найрізноманітніші завдання в процесі навчання, а також в самостійній творчій і професійній діяльності. Програма побудована за принципом послідовного

викладу навчального матеріалу, розділи і теми вивчаються з урахуванням взаємодоповнюючих знань і умінь. Об'єм теоретичних відомостей відповідає рівню професійної підготовки фахівців в області дизайну. Вивчення розділів програми здійснюється через читання лекцій і проведення практичних занять. У лекціях детально викладаються основні теоретичні відомості про властивості кольору, про види монокомпозиції і способи організації колірних поєднань на площині, про принципи створення колористичних композицій. На практичних заняттях освоюються прийоми і способи побудови різних видів колірних гармоній, прийоми і способи художнього вирішення гармонійних поєднань. У зміст вчення введений цілий комплекс практичних вправ, що дозволяють максимально розвинути відчуття кольору у студентів і підготувати їх до вирішення складніших професійних завдань. Таким чином, відбувається закріплення теоретичного матеріалу курсу, мета і завдання якого: підготовка фахівців, які володіють основним комплексом умінь і навиків в області колірної грамоти.

Підготовка по даному курсу великою мірою визначає професійний рівень дизайнера, здатного створити цікавий і неповторний художній образ, враховуючи при цьому зв'язок форми і кольору. Програма курсу «Кольорознавство» не виключає її подальше вдосконалення з урахуванням постійно зростаючих вимог до дизайн-освіти, тому, як результат дослідження, є процес формування у студентів здібностей гармонійного кольоросприйняття в системі дизайнерської професійної підготовки на заняттях з кольорознавства. На основі результативності викладання попередніх років ми визначили проблему подальшого дослідження, яка полягала у вирішенні наступних аспектів: підвищення рівня знань, умінь і навиків підготовленості до кольоровідтворювання; розробка методів керівництва колористичною і творчою діяльністю студентів на етапі оволодіння ними основами кольорознавства. У теоретичному обґрунтуванні методики розвитку гармонійного сприйняття важлива роль відводиться розумінню необхідності вирішення пізнавальних колористичних завдань, що сприяють успішному результату пошуку колірного рішення, виробленню професійних навиків роботи по колористиці. В процесі виконання аналізу засобів вираження важливо, аби студенти ставили перед собою завдання, які розширюють коло колористичних вистав, які сприяють виробленню професійних навиків. Звернення до «зразків» повинне носити наукову основу, що зберігає індивідуальність студента. Враховуючи, що засоби гармонізації кольорів є емоційно-художніми виразниками, необхідно знайомити з ними студентів як в процесі ознайомлення з творами мистецтва, архітектури і дизайну, так і в процесі сприйняття предметів і явищ дійсності. Тут важливо, аби вивчення художньої спадщини дозволяло збудити прагнення глибше розібратися в специфіці творчого початку вибраної студентами професії. Аналіз педагогічної праці, методичної літератури дозволив розробити і сформулювати педагогічні умови

формування здатності гармонійного сприйняття студентами дизайнерських спеціальностей засобами кольорознавства з урахуванням професійної спрямованості навчального процесу у вузі. У зв'язку з цим в навчальний процес (в рамках експерименту) був включений теоретичний комплекс завдань, орієнтований на поглиблене вивчення законів і засобів кольорознавства, що формують у студента навички у вирішенні проектно-колеристичних завдань.

Для активізації роботи студента в даному напрямі в процесі художнього проектування і використання кольору як одного з композиційних засобів, була відкоректована тематика навчальних завдань і курсових робіт. Була зроблена спроба здолати недоліки несформованості колородидактики дизайнерського вчення, для вирішення яких були передбачені додаткові дисципліни вузівського компонента «Кольорознавство» і «Колористика середовища», оскільки для колородидактики дуже важливе вивчення таких аспектів національного бачення колірної середовища, як вибіркоче сприйняття природних форм, колірних і тональних співвідношень, а також зв'язок цих чинників з природним середовищем, особливо враховуючи спеціалізацію «Дизайн інтер'єру і обладнання». Акцентуючи увагу на проблемному вченні, ми використовували словесний, пояснювально-ілюстративний, репродуктивний і творчий методи. На основі отриманих даних про рівень розвитку здібностей гармонійного сприйняття студентів ми планували використання різних видів і форм пізнавальної діяльності (аналіз і синтез, аналогія і т. д.). Цьому сприяло поступове ускладнення системи практичних завдань і вправ на розвиток образного мислення, зорової пам'яті, творчої уяви. Найбільш ефективними в цьому напрямі є вправи на трансформацію образу, об'єкту або його елементу, графічні і колірні імпровізації і комбінації, робота, яка направлена на розвиток просторової орієнтації на площині і об'ємі. Зміст колористичної частини курсу кольорознавства орієнтований, перш за все, на організацію процесу колірної проектування, оскільки в подальшій навчальній діяльності на старших курсах для студента повинно стати нормою професійної діяльності варіативне проектування. Досвід роботи показав, що при виконанні проектного завдання прискорює і організовує творчий процес алгоритмічний метод, який сприяє розвитку індивідуального стилю в роботі. Підхід до виконання завдань, побудованих за алгоритмічним принципом, можна представити на прикладі роботи по темі «Орнамент», структура якої будується на основі емоційного сприйняття витворів народного мистецтва і розуміння його культурно-історичного значення, пізнання засобів художньої виразності даного вигляду мистецтва, а також пошуку композиційних і колірних рішень. Оцінка творчих робіт студентів експериментальної групи показала, що такий підхід до дисципліни відкриває нові варіанти і можливості використання властивостей матеріалу і кольору, розкриття такого поняття, як колороформування. Оскільки колір регулює наочно-просторові стосунки, майбутнім фахівцям-організаторам естетичного середовища дуже поважно враховувати принципи

колірної гармонізації, правильно встановлювати відповідність між кольором і формою, матеріалом і кольором, матеріалом і фактурою. Виконання ряду завдань, в ході яких були вивчені властивості, структура і способи створення українського орнаменту, що містить іноді складну структурну організацію, багаторівневу за побудовою, дозволяє створити актуальний творчий підхід стосовно програми вищого технічного навчального закладу дизайнерського напрямку. Ми також вважаємо, що одним з аспектів актуальності є здійснення зв'язків між різними видами мистецтва, що здійснюються з урахуванням особливостей локальної культури, які надалі мають істотний вплив на рівень професіоналізму фахівців.

На протязі вивчення курсу «Кольорознавство» студентами – дизайнерами-графіками та дизайнерами інтер'єру – освоєні не лише теоретичні основи фізичного і психофізіологічного сприйняття світу, але також були отримані практичні навички співвідношення колористичних даних проєктованого об'єкту або рекламної продукції. Важливим складовим компонентом навчально-методичних заходів в даному комплексі явився контроль за правильним вживанням колористичних даних у зв'язку з тим, що вибір кольорів при вирішенні кольоропросторової та кольороплощинної композиції в архітектурі і рекламі є одним з принципових моментів в колірному проєктуванні. Вибір кольору в даному випадку визначається студентами композиційними вимогами, а також функціонально-технічними, психологічними, естетичними аспектами кольору і його можливостями. Все це довело важливість педагогічних для психотипу установок, що передбачають активізацію індивідуальних здібностей студентів, їх художньої підготовки, системність і спадкоємність розвитку здібностей сприйняття, емоційно-логічне мислення і художньої уяви.

Ми переконалися, що включення різнопланових вправ забезпечує пізнавальний пошук різних варіантів виконання завдань, не обмежуючи студента одним композиційним шаблоном, технікою і матеріалом виконання, надає широкі можливості самостійному творчому рішенню задачі і підтверджує необхідність використання проблемного вчення за професійними напрямками, яке активізує розумову діяльність студента і розвиток його творчих здібностей.

Висновки. Таким чином, отримані результати доводять ефективність запропонованої методики формування здатності гармонійного сприйняття у студентів початкових курсів дизайнерських спеціалізацій технічного вищого навчального закладу. Крім того, вони вказують на важливість її активного включення в процес професійної підготовки і підтверджують висунуту гіпотезу про залежність успішності підготовки майбутніх фахівців досліджуваної діяльності від вмісту і методики вчення, що включають єдність художніх і колористичних компонентів виховання особи.

Все вищезазначене можливо здійснити при виконанні наступних умов:

1. Підтримка у студентів стійкого інтересу до предмету шляхом розкриття художньо-образної виразності кольорів, поєднань;
2. Використання змістовного навчального матеріалу, варіативного у вживанні методів і засобів вчення, надання можливості роботи з різноманітними матеріалами і інструментами;
3. Здійснення педагогічної дії на систему мотиваційно-ціннісних орієнтацій студентів шляхом розробки вмісту вчення з урахуванням його спрямованості на майбутню професійну діяльність;
4. Формування знань, умінь і навиків, необхідних для грамотного виконання навчально-творчих завдань на високому художньому і технічному рівні;
5. Визначення вмісту кожного навчального заняття з опорою на наявні знання студентів при вивченні інших предметів художнього циклу: малюнка, живопису, композиції, з подальшим їх ускладненням.
6. Вживання у навчанні ефективних методів і засобів, сприяючих творчому підходу при виконанні учбових завдань, залучення студентів до дослідницької роботи, вирішення проблемних завдань і надання їм можливостей експериментування матеріалами, здійснення взаємозв'язку теорії і практики, використання на заняттях всілякого наочного матеріалу: методичних плакатів, ілюстрацій, технічних засобів вчення.
7. Надання студентам можливості для прояву самостійності в процесі освоєння курсу «Кольорознавство», розвитку здібності до самоорганізації своєї діяльності.

Перспективи подальших досліджень в данному напрямку. Подальша теоретична і практична розробка даної проблеми вимагає вивчення процесу формування здатності гармонійного кольоросприйняття у студентів дизайнерів технічних вищих навчальних закладів засобами художньо-проектної культури.

У додатку представлена програма спецкурсу «Кольорознавство» для дизайнерів-рекламістів і результати навчальних робіт студентів.

Література:

1. Иттен Исханнес. Искусство цвета/ 2-е издание; – М., 2001.
2. Агостон Ж. Теория цвета и его применение в искусстве и дизайне – М., 1982.
3. Алексеев С. С. Цветоведение. – М., 1932.
4. Зернов В. А. Цветоведение. – М., 1972.
5. Ивенец Р. М. Введение в теорию цвета. – М., 1964.
6. Пэдхем Ч., Сондерс Дж. Восприятие света и цвета. – М., 1978.
7. Степанов Н. Цвет в интерьере. – К., 1985.

Надійшла до редакції 1.09.2008